

М. Д. Стеблянко, аспірант Академії
митної служби України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті систематизовано та проаналізовано трактування нетарифного регулювання у митних кодексах деяких зарубіжних країн.

В статті систематизовані і проаналізовані трактовки нетарифного регулювання в таможених кодексах деяких зарубіжних країн.

The article systematized and analyzed the treatment of non-tariff regulation in the Customs Code of some foreign countries.

Ключові слова. Заходи торговельної політики, нетарифні засоби регулювання, заходи економічної політики, заходи нетарифного регулювання.

Вступ. Удосконалення митного понятійного апарату відіграє важливу роль у становленні митної справи України. Застосування певних заходів митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності не можливе без встановлення чіткого визначення поняття нетарифних обмежень. Тому, з метою адаптації до міжнародного законодавства та забезпечення вимог міжнародної спільноти залишається актуальним аналіз трактування нетарифного регулювання основними митними нормативно-правовими актами країн-сусідів та інших розвинених і пріоритетних країн.

Постановка завдання. Питання визначення ступеня впливу нетарифних заходів на зовнішню торгівлю В. В. Ченцов вважає складнішим за оцінювання тарифних заходів, адже нетарифні обмеження можуть установлюватись не тільки урядом (як тарифні інструменти), а й рішеннями інших державних і місцевих органів. Отже, важлива наявність затвердженого поняття нетарифного регулювання в основному митному нормативному документі, яким можна вважати Митний кодекс.

© М. Д. Стеблянко, 2012

Сферу дії нормативних документів з митного спрямування розмежовує О. П. Гребельник. Так, на його думку, саме Митним кодексом регулюються питання, пов'язані з процесом формування національної митної системи в цілому, тобто ті, які не є зазвичай предметом міжнародних переговорів, а діють у сфері національних законів (хоч не виключається можливість уніфікації національних правил роботи митних служб різних країн та їх базування на багатосторонніх міждержавних та інших угодах, які спрощують митні процедури). Тому для проведення аналізу трактування поняття нетарифного регулювання різними країнами розглянемо саме даний нормативний документ.

Результати дослідження. Усі держави – члени ЄС використовують Митний кодекс Європейського Союзу. ЄС також встановлює свої нетарифні заходи та інші митні правила на основі міжнародних угод. До них зараховують: Угоди про вільну торгівлю з іншими країнами Європейського економічного простору (Ісландією, Ліхтенштейном, Норвегією) і Швейцарією, Митні союзи з Андоррою, Сан-Марино та Туреччиною, Торгові угоди з колишніми британськими, французькими та португальськими колоніями в Африці, Карибському басейні й Тихому океані (країни АКТ), Торгові угоди з країнами Середземномор'я, у тому числі в Південно-Східній Європі.

Відповідно до Митного кодексу Європейського Союзу (ч. 1, розд. 1, ст. 4) заходи нетарифного регулювання – це заходи торговельної політики, встановлені, як частина загальної торговельної політики, у формі правил ЄС, що регулюють міжнародну торгівлю товарами. Таке визначення досить широке й не конкретизує, що можна зарахувати до заходів нетарифного регулювання. Однак для застосування нетарифних заходів країнами ЄС використовується “тарифна класифікація товарів”, що полягає у визначенні однієї з підпозицій чи подальшій деталізації Комбінованої номенклатури або будь-якої іншої номенклатури, затвердженої правилами ЄС. Така класифікація повністю або частково заснована на Комбінованій номенклатурі або, передбачає подальшу її деталізацію, за якою дані товари необхідно класифікувати [1].

Дуже схоже визначення дають Киргизька Республіка та Узбекистан [1], у яких нетарифне регулювання розглядається як заборони та обмеження на ввезення і вивезення. Так, нетарифні заходи регулювання відповідно до Митного кодексу Киргизької Республіки – заборони та обмеження на ввезення і вивезення товарів, включаючи захист економічних інтересів Киргизької Республіки під час здійснення зовнішньої торгівлі, ліцензування, квотування, систему заходів експортного контролю, підтвердження відповідності стандартам і вимогам з безпеки товарів і інші заборони й обмеження, контроль за дотриманням яких здійснюють митні органи під час переміщення товарів через митний кордон.

Дотримання нетарифних заходів регулювання під час переміщення товарів через митний кордон передбачає, що товари, заборонені до ввезення на митну територію Киргизької Республіки, підлягають негайному вивезенню перевізником. За неможливості або у разі нездійснення негайного вивезення товари

підлягають приміщенню на склади тимчасового зберігання або інші місця, які є зонами митного контролю, за рахунок осіб, які переміщують товари. Граничний термін зберігання таких товарів становить три доби, якщо не передбачено інший термін для окремих категорій товарів.

Митний кодекс Республіки Узбекистан нетарифні заходи прирівнює до заходів економічної політики і визначає їх як обмеження на ввезення і вивіз з країни товарів і транспортних засобів, що включає квотування, ліцензування, а також інші заходи регулювання взаємодії економіки республіки зі світовим господарством. Заходи економічної політики не застосовуються, якщо товари заявляються як призначені винятково для подальшого вивезення у режимі реекспорту, вільної митної зони або вільного складу. Цікаво, що у разі порушення встановленого порядку переміщення через митний кордон товарів, до яких застосовуються заходи економічної політики та інші обмеження, за відсутності ознак злочину накладається штраф від 20 до 50 % вартості товарів з їх конфіскацією.

Крім того, в Митному кодексі Киргизії [1] виділяється окрема стаття про дотримання заходів нетарифного регулювання під час переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон (ч. 1, розд. 1, гл. 3, ст. 23), за якою витрати, що понесені декларантом, митними органами не відшкодовуються. Заборонені до ввезення і вивезення товари і транспортні засоби підлягають негайному вивезенню або відповідно поверненню на зазначену територію, якщо законодавчими актами або ратифікованими міжнародними договорами не передбачена конфіскація таких товарів і транспортних засобів. Вивезення або повернення товарів і транспортних засобів здійснюється особою, що переміщує товари і транспортні засоби, або перевізником. Товари та транспортні засоби, ввезення або вивезення яких обмежено, випускаються митними органами Республіки Казахстан за умови дотримання вимог, установлених законодавчими актами чи міжнародними договорами Республіки Казахстан.

У Митному кодексі Азербайджанської Республіки дається таке визначення поняття “квота”: застосування вартісних і кількісних меж до товарів, що імпортуються або експортуються в певні країни або групи країн [1].

Митний кодекс Грузії тарифні і нетарифні заходи, що діють на підставі актів, що регулюють введення або вивезення товарів визначає як заходи торговельної політики. Нетарифні заходи – контролюючі або захисні заходи, визначені законодавством Грузії, обмеження та/або застереження щодо ввезення в країну або вивезення товарів з Грузії [2].

Термін “нетарифні засоби регулювання” [3] згідно з Митним кодексом Вірменії включає в себе ті засоби, встановлені законом та іншими правовими актами, які обмежують імпорт/експорт товарів і транспортних засобів. Цікавим є те, що відповідно до ст. 20 обмеження на ввезення і вивезення товарів і транспортних засобів повинні застосовуватися відповідно до потреб економічної політики Республіки, виконання міжнародних зобов’язань, забезпечення економічного суверенітету, захисту прав споживачів, як відповідь на заходи, які застосовуються іноземними державами або їх об’єднаннями для поділу або обмеження прав громадян Республіки. Нетарифні заходи можуть бути застосовані відповідно до законодавства Вірменії та міжнародних угод.

У Молдові нетарифне регулювання [4] прирівнюється до економічних заходів політики і визнається як обмеження на ввезення або вивезення товарів і транспортних засобів, уведених у зв’язку з економічними інтересами політики, які передбачають ліцензування, квотування, оподаткування та граничний обсяг.

Досить детально розглядається поняття нетарифного регулювання в Митному кодексі Митного союзу Білорусії, Казахстану та Росії [5], де виокремлюються заборони та обмеження, частиною яких є саме заходи нетарифного регулювання. Так, заборони й обмеження вважаються комплексом заходів, що застосовуються щодо товарів, які переміщуються через митний кордон, і включають заходи нетарифного регулювання, заходи, що зачіпають зовнішню торгівлю товарами й уводяться виходячи з національних інтересів, особливі види заборон і обмежень зовнішньої торгівлі товарами, заходи експортного контролю, у тому числі продукції військового призначення, технічного регулювання, а також санітарно-епідеміологічні, ветеринарні, карантинні, фітосанітарні та радіаційні вимоги, які встановлені міжнародними договорами держав – членів митного союзу, рішеннями Комісії Митного союзу та нормативними правовими актами держав – членів митного союзу, виданими відповідно до їх міжнародних договорів.

А от заходи нетарифного регулювання є тільки комплексом заходів регулювання зовнішньої торгівлі товарами, що здійснюються шляхом введення кількісних та інших заборон і обмежень економічного характеру, які встановлені міжнародними договорами держав – членів митного союзу, рішеннями Комісії Митного союзу і нормативними правовими актами держав – членів митного союзу, виданими відповідно до їх міжнародних договорів. Тобто, якщо заборони й обмеження несуть загалом національний характер і можуть бути як економічними та адміністративними, так і політичними, то заходи нетарифного регулювання несуть економічний характер.

Згідно з цим документом не застосовуються нетарифні інструменти режиму тимчасового ввезення (вивезення), реімпорту, реекспорту, митного складу, знищення, відмови на користь держави, безмитної торгівлі, митного транзиту, хоч інші заборони й обмеження застосовуються до режиму переробки за межами митної території та на митній території. При цьому щодо продуктів переробки для внутрішнього споживання заходи нетарифного регулювання не застосовуються.

Заходи нетарифного регулювання не застосовуються й до товарів для особистого користування, що переміщуються через митний кордон та пересилаються в міжнародних поштових відправленнях на адресу

фізичних осіб, а також в інших випадках, визначених рішенням Комісії Митного союзу. Припаси та транспортні засоби міжнародного перевезення також переміщуються через митний кордон без застосування заходів нетарифного та технічного регулювання.

З оглянутих редакцій митних кодексів зарубіжних країн відсутнє визначення нетарифного регулювання у таких державах як Туреччина, Франція, Словаччина [6, 7].

Таким чином, проаналізувавши Митні кодекси деяких країн, можемо зробити висновок, що різного роду обмеження та заборони на ввезення та вивезення товарів трактуються різними державами як заходи економічної політики чи економічні заходи політики, нетарифні засоби регулювання чи нетарифне регулювання але несуть однаковий характер – обмежувально-заборонний. Крім того, нетарифне регулювання розглядається як контрольний чи регулівний механізм зовнішньої торгівлі, як частина заходів торговельної політики. Також існує погляд на нетарифне регулювання як заборону економічного характеру, що чітко видно з рис. 1.

Що стосується України, то в дійсній редакції Митного кодексу [8] нетарифне регулювання визначається так: “заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності – не пов’язані із застосуванням мита до товарів, що переміщуються через митний кордон України, встановлені відповідно до закону заборони та/або обмеження, спрямовані на захист внутрішнього ринку, громадського порядку та безпеки, суспільної моралі, на охорону здоров’я та життя людей і тварин, охорону навколишнього природного середовища, захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну, а також на охорону національної культурної та історичної спадщини”.

Згідно зі ст. 5 Митного кодексу України через механізми тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності реалізується державна політика у сфері митної справи. Застосування передбачених законом заходів нетарифного регулювання здійснюється на підставі статистичної інформації про зовнішню торгівлю та є одним з основних завдань митної служби України. Правильність застосування заходів нетарифного регулювання перевіряється за допомогою формато-логічного контролю митними органами.

Рис. 1. Порівняльний аналіз трактування нетарифного регулювання в митних кодексах деяких зарубіжних країн

Згідно з МКУ без застосування заходів нетарифного регулювання через митний кордон України можуть переміщуватися:

1. Транспортні засоби комерційного призначення, що використовуються для переміщення товарів та/або пасажирів через митний кордон України (тимчасове ввезення).
2. Запасні частини та обладнання, призначені для ремонту чи технічного обслуговування транспортних засобів комерційного призначення (тимчасове ввезення/вивезення).
3. Припаси, якщо дотримано умов переміщення через митний кордон України.
4. Товари, які переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

Можливо, нині саме визначення нетарифного регулювання суперечливе, але, на нашу думку, воно потребує детального наукового вивчення та конкретизації з боку держави.

Висновки. Дуже важливо розглядати нетарифне регулювання, враховуючи не тільки його обмежувально-заборонний характер, це поняття потрібно розглядати як елемент важливого торговельного інструменту, що може базуватись на взаємовигідних умовах. Важливим фактором у встановленні єдиної точки зору на визначення нетарифного регулювання повинна стати систематизація існуючих поглядів і

норм, спільна практика застосування нетарифних обмежень різними митними адміністраціями та ширше розуміння значущості таких інструментів у веденні торговельної політики.

Отже, пропонуємо нетарифне регулювання визначити як систему державних інструментів впливу для встановлення ефективних міжнародних зв'язків з метою забезпечення внутрішніх потреб або задоволення спільних міждержавних інтересів за рахунок різного роду політико-економічних чинників, які можуть мати як захисний, так і регулювальний характер без використання при цьому будь-яких тарифів.

Таким чином, в такому трактуванні поняття нетарифне регулювання безпосередньо виступатиме елементом механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у тих випадках, коли неможливо застосувати з певних причин інструменти митно-тарифного характеру.

Література

1. Митні кодекси зарубіжних країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kompmp.rada.gov.ua/kompmp/control/uk/publish/category;jsessionid=6980E7A394C083E9041F1F0A3ABB3827?cat_id=46421.
2. Митний кодекс Грузії / Міністерство фінансів Грузії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mof.ge/default.aspx?sec_id=2751&lang=2.
3. Митний кодекс Вірменії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.armeniaemb.org/BusinessEconomy/TaxCustoms/Customs/CustomsCode.htm>.
4. Митний кодекс Молдови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vertic.org/media/National%20Legislation/Moldova/MD_Customs_Code.pdf.
5. Митний кодекс Митного союзу Білорусії, Казахстану та Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.keden.kz/ru/tamkodex_tamsouz.php.
6. GÜMRÜK KANUNU. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1103.html>
7. Code des douanes. Version 03.02.2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : perlpot.net/cod/douanes.pdf.
8. Митний кодекс України : від 13.03.2012 р. № 4495 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 32. – С. 9–218.